

Asia: 1569/00.01.01.01/2025

Lausuntopyyntö: Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden palveluverkko sekä palvelustrategia

Lausunnonantajan lausunto

Miten palvelustrategiaesityksessä asetetut sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteet palvelevat mielestäsi keskisuomalaisten arkea?

Palvelustrategian tavoitteet ovat perusteltuja ja tukevat hyvinvointialueen päämäärää turvata hyvä arki kaikille keskisuomalaisille. Vaikean taloustilanteen vuoksi kuitenkin herää kysymys, missä määrin ihmislähtöisyys ja yhdenvertaisuus voivat säilyä strategian johtoajatuksina.

Tavoitteet korostavat digitalisaatiota, monikanavaisuutta ja liikkuvia palveluja. Nämä eivät yksin riitä turvaamaan palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Fyysisten palvelupisteiden säilyttäminen on välttämätöntä etenkin ikääntyneen väestön ja erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kannalta. Digipalveluiden käyttömahdollisuudet vaihtelevat väestöryhmittäin ja tietoliikenneyhteyksien vuoksi osin myös alueittain.

Strategian painottama yksilönvastuu hyvinvoinnista ei saa johtaa tilanteeseen, jossa heikossa asemassa olevat jäävät ilman riittävää tukea. Palvelustrategian tulee tunnistaa paremmin alueelliset erot ja sovittaa palvelut väestön todelliseen tarpeeseen. Suomen keskiarvoihin viittaaminen ei riitä kertomaan tavoiteltavista muutoksista ymmärrettävästi.

Palvelustrategiassa ja palveluverkkoesityksessä on paikoin keskinäistä epäsuhtaa, esimerkkinä perustason palveluiden vahvistaminen. Strategia lupaa niiden vahvistamista, palveluverkkoesityksen perusteella näin ei tapahdu. Myös kuntouttavan työtoiminnan määrässä ja laadussa on merkittävä ero tavoitteisiin nähden. Avoin, rehellisen realistinen linja rakentaa luottamusta myös pidemmällä tähtäimellä.

Palvelutuotantoa ei pidä rakentaa liiksi hyvinvointialueen oman tuotannon varaan. Monituottajamalli vahvistaa paremmin palvelujärjestelmän joustavuutta, tehokkuutta ja laatua. Yritykset ja järjestöt täydentävät hyvinvointialueen tuotantoa tarjoamalla innovatiivisia toimintatapoja, erikoisosaamista ja nopeaa reagointikykyä. Kilpailu ja yhteistyö eri tuottajien välillä lisää kustannustietoisuutta ja kannustaa kehittämään palveluita asiakaslähtöisesti. Hyvinvointialueen oma palvelutuotanto ei myöskään ole automaattisesti yksityistä tuotantoa edullisempää.

Alueellinen yhdenvertaisuus ja kumppanuus kuntien kanssa on nostettava palvelustrategian toimeenpanon ohjenuoraksi. Kuntien ja hyvinvointialueen saumaton yhteistyö on edellytys asukkaiden hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiselle.

Miten näet ehdotettujen palvelustrategian ja palveluverkon vaikuttavan keskisuomalaisten arkeen?

Ehdotettu palveluverkko uhkaa lisätä eriarvoisuutta ja eriarvoisuuden tunnetta maakunnan sisällä. Palvelujen keskittäminen heikentää palvelujen saavutettavuutta erityisesti harvaan asutuilla alueilla, joissa väestö on ikääntyneempää ja liikenneyhteydet olemattomat.

Palveluverkon muutosten on perustuttava realistisiin arvioihin väestökehityksestä, ikärakenteesta ja niiden alueellisista eroista. Jyväskylän seutua ja Äänekoskea lukuun ottamatta yli 74-vuotiaiden osuuden väestöstä ennustetaan olevan noin 30 % vuonna 2040. Korkeaan ikään ehtineiden määrän iso kasvu painottuu Jyväskylän seudulle, jossa jo lähtötilanteessa heidän palvelutarjontansa on riittämätön.

Palvelurakenteen keventämistä ja laitoshoidon vähentämistä koskevat tavoitteet eivät vastaa väestörakenteen muutosta. Ikääntyneiden kotihoidon varaan rakentuva hoivamalli edellyttäisi riittäviä resursseja, liikkuvia tukipalveluja ja henkilöstön saatavuuden varmistamista. Suuressa osassa maakuntaa harva asutus ja pitkät välimatkat tuovat esteen kotiin tuotavien palveluiden todelliselle lisäämiselle. Kun muistisairaiden määrä edelleen kasvaa, myöskään suunnitellut ympärivuorokautisen palveluasumisen paikat eivät riitä. Yhteisöllinen asuminen tuo vain pienen helputuksen palveluasumisen tarpeeseen.

Mitä muita vaikutuksia palveluverkolla on, esimerkiksi ihmisvaikutukset, seutuvaikutukset, ympäristövaikutukset tai vaikutukset elinvoimaan?

Maakunnallisen tasapainon säilyttäminen on välttämätöntä, jotta Keski-Suomi voi säilyä elinvoimaisena ja houkuttelevana koko alueen asukkaille ja yrityksille. Toimivat peruspalvelut tukevat asumista, työssäkäyntiä ja paikallista yrittäjyyttä. Ne puolestaan kasvattavat elinvoimaa. Palveluverkkomuutosten pysyvät vaikutukset työllisyyteen, väestökehitykseen sekä alue- ja kuntarakenteeseen näkyvät muutaman vuoden kuluessa.

Palveluverkkosuunnitelmasta puuttuu selkeä näkemys yritysten ja yhdistysten panoksesta palveluiden tuotannossa ja kehittämisessä. Kuitenkin muutokset palveluverkossa aiheuttavat suuria vaikutuksia esim. alan palvelutuottajiin, ammatinharjoittajiin, apteekkeihin ja osallisuutta edistäviin yhdistyksiin.

Muutoksissa onnistuminen edellyttää henkilökunnan erinomaista sitoutumista ja osaamisen kehittämistä. Suunnitelmista ei käy ilmi, miten johtamista kehitetään tai henkilöstön työhyvinvoinnista huolehditaan muutosten keskellä.

Asiointi- ja työmatkojen pidentyminen lisäävät sekä liikenteen ympäristövaikutuksia että viime kädessä kaikkien osapuolten kustannuksia. Kokonaiskestävyyden näkökulmasta käyttämättä jäävät toimitilat eivät ole vain kiinteistöhallinnan ongelma, vaan heijastuvat kunnan elinvoimaan, yhteisöjen rakenteeseen ja ympäristökuormitukseen. Erityisesti vastikään rakennettujen toimitilojen käyttämättä jättäminen on vakava esimerkki kokonaiskestävyyden rikkomisesta, jossa taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen vastuu erkaantuvat toisistaan.

Suunnitelmasta puuttuu arviointi palveluverkon keskittämisen vaikutuksista kokonaisturvallisuuteen. Palveluverkko vaikuttaa hyvinvointialueen ja kuntien kykyyn reagoida, suojata ja tukea asukkaita häiriö- ja poikkeusoloissa. Palvelut siirtyvät lähipalvelujen hajautetusta turvaverkosta keskitettyjen toimipisteiden varaan, jolloin pienikin häiriö voi saada laajamittaisia vaikutuksia.

Miten voisimme tukea asukkaita, asiakkaita ja potilaita nykyistä paremmin tilanteissa, joissa palveluihin tulee muutoksia?

Ihmisten kokemus osallisuudesta vahvistaa luottamusta, parantaa muutosten hyväksyttävyyttä ja tukee arjen turvallisuutta. Palvelumuutoksissa tarvitaan ennakoivaa, avointa ja ymmärrettävää viestintää. Hyvinvointialueen tulee varmistaa, että asukkaille ja heidän läheisilleen viestitään muutoksista riittävän ajoissa ja selkeästi – eri kanavia käyttäen ja kasvokkain tapahtuvaa neuvontaa tukien.

Muutosten vaikutuksia on arvioitava ja toimenpiteitä suunniteltava etukäteen yhdessä kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Paikalliset toimijat tuntevat asukkaidensa tilanteet parhaiten ja voivat toimia käytännön tukena. Erityistä huomiota tulee kiinnittää ikääntyneiden, monisairaiden ja heikommassa asemassa olevien asiakkaiden ohjaukseen ja tukeen.

Lisäksi on tärkeää, että hyvinvointialue huolehtii oman henkilöstönsä jaksamisesta ja työhyvinvoinnista, sillä muutokset lisäävät myös heidän huoltaan ja painettaan. Hyvällä johtamisella työnantajamaine voi säilyä ilman suuria kolhuja.

Voit jättää vapaamuotoisen lausunnon tänne:

Keski-Suomen liiton lausunto keskittyy palveluiden muodostamaan kokonaisuuteen. Palveluverkon muutosehdotuksilla on merkittäviä vaikutuksia maakunnan elinvoimaan, asukkaiden hyvinvointiin ja osallisuuteen sekä kokonaiskestävyyden periaatteen toteutumiseen. Keski-Suomen liitto tunnistaa palveluverkon ja -strategian perustana olevan vaikean taloustilanteen, henkilöstön riittävyyden ja palveluiden kehittämisen perusteet.

Keski-Suomen käynnissä oleva hyvinvointialuelain mukainen arviointimenettely rajoittaa hyvinvointialueen päätösvaltaa. Arviointiryhmä on 26.9.2025 edellyttänyt Keski-Suomen hyvinvointialuetta hyväksymään ja pikaisesti toimeenpanemaan ehdotetut palveluverkkomuutokset niin, että saavutetaan vähintään 18,6 miljoonan euron säästöt. Kun kolmen ensimmäisen toimintavuoden alijäämien yhteismäärä nousee yli 330 miljoonan euron, tilanne on erittäin vaikea myös seuraavien valtuustokausien ajan mahdollisista valtion tukitoimista huolimatta.

Arviointiryhmä ottaa ensi keväänä työnsä loppuvaiheessa kantaa aluejakoselvityksen käynnistämiseen. Mahdollisesta aluejakoselvityksestä päättää valtiovarainministeriö erikseen. Aluejakoselvityksen käynnistäminen olisi mittakaavaltaan järeä ja koko järjestelmään ulottuva toimenpide. Aluejakoselvitys tarkoittaisi käytännössä sekä arviointimenettelyn epäonnistumista että erittäin painavaa tarvetta arvioida julkisten palveluiden ja rakenteiden toimivuutta koko Suomen tasolla. Yhdenkin hyvinvointialueen yhdistämisellä tai jakamisella olisi vaikutuksia kaikkien alueiden itsehallintoon, asukkaiden perusoikeuksiin, henkilöstön asemaan ja alueelliseen yhdenvertaisuuteen. Lisäksi ratkaistavaksi tulisi suurten omaisuus-, alijäämä- ja velkaerien siirtyminen muodostettavalle hyvinvointialueelle.

Itsehallinto on alueellisen demokratian ja yhteisöllisyyden perusta – oikeus päättää omista palveluista, resursseista ja tulevaisuudesta. Keski-Suomen hyvinvointialueen itsehallinnon menettämällä olisi erittäin vakavat seuraukset maakunnan elinvoimalle, yhtenäisyydelle ja pitkällä tähtäimellä myös olemassaololle. Siksi kaikkien päätöksentekijöiden ja yhteistyötahojen tehtävänä on itsehallinnollisen aseman turvaaminen.

Peräaho Pirjo

Keski-Suomen liitto - Lausunnot on päättänyt maakuntahallitus
kokouksessaan 31.10.2025.